

İBN-İ SİNA (980 – 1037)

Görkem ERİM*

Türk-İslam dünyasında bilim dediğimizde aklımıza ilk gelen isimlerden olan İbn-i Sina 980 yılında Buhara yakınlarındaki Afşara'da doğdu. Sina'nın tam adı Ebu Ali el-Hüseyin bin Abdullah bin Sina'dır ve Batı'da isminin Latincesi Avicenna ile tanınır. ¹

Filozof ve hekim olan Sina'nın çocukluğu parlak bir gelecek için faydalı ve dolu geçmiştir. Babası Samanoğulları sarayının kâtipliğini yapan Abdullah Bin Sina'dır. Bu sebepten evine gelenler ağırlıklı olarak dönemin ünlü bilginleriydi. Böylece Sina daha çocukluğunda bilginleri tanıma imkânına ulaşmıştır. Güçlü belleğe ve üstün zekâyâ sahiptir ve daha 14 yaşında bilgi yönünden hocalarını geçmiştir. 16 yaşına geldiğinde ise yanında hekimler çalışıyordu. Derin bir dini ve tıbbi bilgi donanımına sahip olduktan sonra 18 yaşında Buhara Sultanı Nuh bin Mansur'u tedavi etti. Bunun karşılığında Samani sarayının zengin kütüphanelerinden faydalanma imkânı buldu. Bu bilgi birikiminin ışığında felsefe, matematik, astronomi, fizik, kimya, tıp ve müzik gibi bilgi ve becerinin muhtelif alanlarında ilerledi ve seçkin bir kişi oldu.

Sina'nın ilerlediği ve geliştirdiği ilimlerden bahsetmeden önce onun bize bıraktığı bir kütüphane dolusu eserleri şunlardır; Kitabü'ş-Şifa 11 ciltlik bir eser olup nerdeyse tüm bilim dalları hakkında yazılmıştır. Mantık, Matematik, Fizik ve İlahiyat konularında yazılmıştır. Bir çok kere Latinceye çevrilmiş ve ders kitabı olarak okutulmuştur. El-Kanun fi't-Tıb Türkçesi "Tıp Kanunu"dur. Bu Sina'nın deneyimlerinin yer aldığı sistematik beş kitaptan oluşan ansiklopedi şeklindeki kitapların birincisidir ve en ünlü kitabıdır. Yaklaşık 700 (19. yüzyıla kadar) yıl boyunca Batı'da tıp alanında ders kitabı olarak kullanılmıştır. Kitabın ilk farmakope (eczacı ve hekimin kanunen uymaya mecbur olduğu kitaptır) olduğu düşünülmektedir. Diğer bazı eserleri ise Kitabü'n-Necat, Kitabü'l-İşaret ve't-Tenbihat, Lisanü'l-Arab, Kitab fi's-Siyaset, El-Şifa 'dır.

İbn-i Sina, İslam'ın Altın Çağı olarak bilinen bir dönemde yaşamıştır ve bu dönemde her bilgin gibi oda kendisinden önceki düşünürlerden etkilenmiş, onları eleştirmiş ve onların çalışmalarını ilerletip katkıda bulunmaya çalışmıştır. Sina, Razi ve Farabi'nin günümüze ulaşamayan bazı

* Trakya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler İkinci Sınıf Lisans Öğrencisi.

1 <http://www.ansiklopedikbilgi.com/ibn-i+sina+kimdir.asp>, 25.04.2013.

kaynaklarından yararlanmış ve Aristoteles'in metafiziği ile ilgili bilgiler edinmiştir. Aristo gibi İbni Sina da metafiziği varlık olması bakımından varlık olma ilmi diye tanımlıyor.

İbni Sina üç katlı alem görüşünde tanrıci felsefe (theisme) ile tabiatçı felsefeyi (naturalisme) birleştirir. Bu teorisi ile Sen Augustin felsefesi arasında büyük benzerlik vardır. Bazı yönlerden Aristoteles'in hareket anlayışını eleştirmiştir. Bilindiği gibi Aristoteles cismi hareket ettiren kuvvet ile cisim arasındaki temas ortadan kalktığında, cismin hareketini sürdürmesini sağlayan etmenin ortam olduğunu, yani hava olduğunu söylüyor ve havaya birbiriyle bağdaşmayacak iki görev yükliyordu bunlardan biri cisme direnme ve diğeri cismi taşıma olmak üzere iki görev. İbn Sinâ bu çelişik durumu görmüş, yapmış olduğu gözlemler sırasında hava ile rüzgârın güçlerini karşılaştırmış ve Aristoteles'in haklı olabilmesi için havanın şiddetinin rüzgârın şiddetinden daha fazla olması gerektiği sonucuna varmıştır; oysa örneğin bir ağacın yakınından geçen bir ok, ağaca değmediği sürece, ağaçta ve yapraklarında en ufak bir kıpırdama yaratmazken, rüzgar ağaçları sallamakta ve hatta kökünden kopartabilmektedir; öyleyse havanın şiddeti cisimleri taşımaya yeterli değildir. Bu düşüncesini geliştirdikten sonra Sina bu yaklaşımıyla sonradan Newton'un son biçimine kavuşan eylemsizlik ilkesine yaklaştığı anlaşılan İbn Sînâ, aynı zamanda nesnenin özelliğine göre kazandığı güdümlenmiş eğimin de değişik olacağını belirtmiştir. Bu çalışması oldukça önemlidir çünkü 11. yüzyılda yaşayan bir bilgin olmasına karşın Yeniçağ mekaniğine yaklaştığı görülmektedir.²

Sina felsefeyi kendine göre üçe ayırmış, ruhbilim, mantık, bilgi ve teori, psikoloji, tabiat ilimleri, mistik felsefe veya tasavvuf, ahlak, din felsefesi, bilimlerin sınıflandırılması ve siyaset gibi alanlarda da kendine özgü görüşler bildirmiş kendinden sonraki Türk-İslam coğrafyasındaki bilginlere yol göstermiştir. Bu yaklaşımları ve düşünceleriyle hem zekâsını ortaya koymuş hem de kendi dönemindeki düşünür ve bilginlerin aksine dini değerlere bağlı kalınarak Türk-İslam coğrafyasında da bilimde ileri gidilebileceğini göstermiştir. Türk-İslam felsefesinin yüksek tepelerinden biri olduğunu kanıtlamıştır.

2http://www.kimkimdir.gen.tr/kimkimdir.php?id=287, 25.04.2013.